

حامد نصیری^{۱*}، علی ورشویی^۲ و ابوالفضل کارگرفرد^۳

*۱- مسئول مکاتبات، کارشناس ارشد مهندسی علوم و صنایع چوب و کاغذ، دانشگاه آزاد اسلامی واحد چالوس.

پست الکترونیک: hamed_nasiri59@yahoo.com

۲- استاد یار گروه مهندسی علوم و صنایع چوب و کاغذ، دانشگاه آزاد اسلامی واحد چالوس

۳- استادیار پژوهش بخش تحقیقات علوم چوب و فرآورده های آن، مؤسسه تحقیقات جنگلهای و مرتع کشور.

تاریخ پذیرش: بهمن ۱۳۸۹

تاریخ دریافت: آذر ۱۳۸۸

چکیده

در این بررسی امکان استفاده از الیاف باگاس در ساخت چندسازه فیبر-سیمان مورد مطالعه قرار گرفت. به این منظور، مقدار الیاف باگاس در دو سطح ۴ و ۱۰ درصد، میزان مصرف کلریدکلسیم، به عنوان تسریع کننده، در سه سطح ۵، ۷/۵ و ۱۰ درصد (براساس وزن خشک سیمان) و دو تیپ سیمان پرتلند (تیپ ۲ و ۵) به عنوان عوامل متغیر در نظر گرفته شد. به این ترتیب با احتساب ۱۲ تیمار، در مجموع ۳۶ تخته آزمایشگاهی ساخته شد. سپس خواص فیزیکی و مکانیکی تخته ها اندازه گیری و نتایج با استفاده از طرح آماری فاکتوریل در قالب طرح کاملاً تصادفی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. نتایج نشان داد که استفاده از سیمان پرتلند تیپ ۲ یا ۵ تاثیر معنی داری بر خواص فیزیکی و مکانیکی تخته های ساخته شده ندارد. بنابراین افزایش میزان الیاف و همچنین کلریدکلسیم باعث تضعیف مقاومت های مکانیکی و افزایش میزان جذب آب و واکنشیگی ضخامت تخته های ساخته شده می شود. در این تحقیق تخته هایی که با سیمان پرتلند تیپ ۲، میزان الیاف ۴ درصد و کلریدکلسیم ۷/۵ درصد ساخته شدند بیشترین مقاومت خمشی، مدول الاستیستیته، چسبندگی داخلی و کمترین واکنشیگی ضخامت بعداز ۲ و ۲۴ ساعت غوطه وری در آب را داشتند.

واژه های کلیدی: چندسازه، الیاف باگاس، سیمان پرتلند، کلریدکلسیم، مقاومت های مکانیکی، خواص فیزیکی.

قدمت چندانی نداشت و در ردیف فرآورده های نسبتاً جدید چوبی قرار می گیرند. صنایع تولیدکننده پانل های چوبی تأکید ویژه ای بر مصرف پسماندها و چوب های کم ارزش دارند. از جمله این مواد می توان گونه های چوبی کم مصرف گرده بینه های غیر قابل استفاده جهت تولید چوب های بریده و تخته لایه، بقایای بهره برداری از جنگل، پسماندها و ضایعات کارخانه های صنایع چوب و نیز مواد

مقدمه

صفحات فشرده چوبی یا فرآورده های چندسازه^۱ شامل انواع تخته فیبر، تخته خرد چوب، پانل های چوبی با اتصال معدنی و فرآورده های قالبی خرد چوب می باشند که در مقایسه با محصول هایی مانند کاغذ و تخته لایه

امروزه با عنایت به رشد جمعیت نیاز به مصالح در دسترس، ارزان و سازگار با محیط زیست بیش از پیش احساس می‌گردد. حال این سؤال مطرح است که آیا می‌توان به کمک ترکیب الیاف با گاس نیشکر و سیمان پرتلند به عنوان اتصال دهنده معدنی به چندسازه مناسبی دست یافت؟ و این که نسبت الیاف به سیمان، میزان کلرید کلسیم به عنوان تسریع کننده گیرایی و نوع سیمان چه اثری می‌تواند بر فرآورده تولیدی داشته باشند؟

(۲۰۰۸) در بررسی مقاومت مکانیکی الیاف Sedan شاهدانه تقویت شده با سیمان بیان داشت با افزودن الیاف تا حد معینی مقاومت خمشی افزایش یافت. از طرف دیگر تیمار قلیایی الیاف باعث بهبود مقاومت خمشی و بهبود چسبندگی شبکه- الیاف شد.

Ganesan و همکاران (۲۰۰۷) با بهره‌گیری از مواد زائد کشاورزی مثل خاکستر با گاس به عنوان مواد پوزولانی در ترکیب با سیمان، مقاومت اولیه افزایش، نفوذآب کاهش و باعث کترول کلرید در ترکیب شده است. بر طبق نتایج حاصل از تحقیقات Govin و همکاران (۲۰۰۶) تیمار حرارتی چوب موجب بهبود هیدراتاسیون سیمان، ثبات ابعادی و همچنین کاهش خاصیت هیگروسکوپی الیاف چوبی می‌شود.

Cao و همکاران (۲۰۰۶) پیشنهاد کردند با افزایش طول الیاف، مقاومت خمشی محصول افزایش می‌یابد. به طوری که مقایسه تأثیر تیمار قلیایی الیاف با گاس با محلول NaOH در غلظت‌های ۱، ۳ و ۵ درصد، تیمار با محلول٪ ۱ بعلت حذف همی‌سلولز باعث چسبندگی بهتر الیاف- شبکه و در نتیجه افزایش مقاومت خمشی شده است. Rapoport و همکاران (۲۰۰۵) در نتایج حاصل از بررسی‌های خود آورده‌اند که افزودن الیاف سلولزی تا حد

لیگنوسلولزی حاصل از فعالیت‌های کشاورزی را نام برد. توسعه و گسترش این صنایع که پسماندها و مواد کم ارزش را به عنوان ماده اولیه مصرف نموده و فرآورده‌های با ارزشی تولید می‌کنند، نقش مهمی در حفظ منابع طبیعی و بهسازی محیط زیست ایفا می‌کنند.

صفحه‌های فشرده چوبی از نظر کاربرد دارای امتیازهای ویژه و منحصر بفردی می‌باشند، از جمله این که در ابعاد بزرگ تولید می‌گردند، دارای سطوح صاف و متراکم هستند، قادر معاایت مرکز می‌باشند، ویژگی‌ها و خواص کاربردی آنها در قسمت‌های مختلف یک صفحه یکنواخت است. یکی از این فرآورده‌های چندسازه که به عنوان مصالح ساختمانی مورد استفاده قرار می‌گیرد تخته‌های چوب- سیمان است که از خردکوب و سیمان ساخته می‌شود. سابقه تولید صفحه‌های چوب سیمان به سال ۱۹۱۴ می‌رسد، که در اطریش نوعی پانل فشرده چوبی که در ساخت آن کربنات منیزیم (Mg Co_3) به عنوان عامل اتصال دهنده به کار رفته بود، تولید گردید. هدف اصلی تولید پانل‌های چوب- سیمان یا فرآورده‌های چندسازه با اتصال معدنی، ترکیب ذرات آلی مانند چوب و مواد لیگنوسلولزی با اتصال دهنده‌های معدنی از قبیل سیمان، گچ، منیزیت و غیره است. در این فرآیند می‌توان از الیاف دیگری مانند فایبرگلاس‌های مقاوم به مواد قلیایی نیز استفاده نمود. به علاوه سایر مواد و مصالح غیرآلی مانند، شن و پرلیت را نیز می‌توان مورد استفاده قرارداد. این فرآورده‌ها که امروزه در بیشتر کشورهای جهان تولید می‌شوند، دارای خواص کاربردی مطلوبی مانند مقاومت به عوامل جوی، آتش و عوامل بیولوژیک بوده و از پایداری بعد بالایی برخوردارند.

چوبی ریخته شده و پس از پخش شدن آن به صورت یکسان توسط یک صفحه چوبی پیش پرس شده، و پس از قرار دادن صفحه آلومینیومی بر روی آن تحت پرس سرد قرار گرفت. از شابلون‌های فلزی نیز برای کترل ضخامت تخته‌ها استفاده شد. پس از طی مدت ۱۲ ساعت از زمان پرس، تخته‌های ساخته شده از زیر پرس سرد خارج و به مدت ۲۸ روز آبدهی گردید تا مقاومت نهایی آنها حاصل شود. بعداز این مدت تخته‌ها در شرایطی با دمای ثابت قرار داده شد تا کاملاً خشک شوند.

تهیه نمونه‌های آزمونی

کلیه اندازه‌گیری‌های خواص تخته‌ها بعداز گذشت ۲۸ روز از زمان ساخت آنها، مطابق با استاندارد DIN آلمان به شماره ۶۸۷۶۳ انجام شد. تهیه نمونه‌های آزمونی با استفاده از یک دستگاه اره گرد نجاری انجام گردید و تخته‌ها ابتدا کتاره‌بری شده و بعد برش نمونه‌های مقاومت خمی، چسبندگی داخلی و واکشیدگی ضخامت انجام گردید. نمونه‌های واکشیدگی ضخامت و جذب آب پس از انجام آزمایش‌های اختمی از آنها تهیه گردید. بنابراین اندازه نمونه‌های مقاومت خمی $1/5 \times 5 \times 28 \times 5$ سانتیمتر، چسبندگی داخلی $1/5 \times 5 \times 5$ سانتیمتر، جذب آب و واکشیدگی ضخامت $1/5 \times 5 \times 5$ سانتیمتر در نظر گرفته شده است.

تجزیه و تحلیل آماری

بعداز انجام آزمایش‌های مکانیکی و فیزیکی برروی نمونه‌های تهیه شده، نتایج بدست آمده در قالب طرح کاملاً تصادفی تحت آزمایش‌های فاکتوریل با سه متغیر و با استفاده از آزمون دانکن (DMRT) و به کمک تکنیک

معینی اثر تقویتی و بیش از آن تأثیر منفی خواهد داشت. بنابراین نحوه پراکنش الیاف در ترکیب تغییری در نتایج ایجاد نکرد. مقایسه نمونه‌های کترول با نمونه‌های حاوی الیاف، اندازه ترکهایی که در اثر همکشیدگی ناشی از خشک شدن مشاهده شد باریک‌تر بود. از طرف دیگر، الیاف باگاس بدون تیمار باعث کاهش دمای هیدراتاسیون و افزایش زمان‌گیرایی سیمان می‌شود، اما استفاده از تیمار حرارتی، بعلت حذف اثرهای منفی قندهای محلول در آب، همی‌سلولز و لیگنین، زمان‌گیرایی سیمان را کاهش می‌دهد (Bilba و همکاران ۲۰۰۳).

مواد و روشها

در این تحقیق عوامل متغیر شامل نوع سیمان در دو سطح (پرتلند تیپ ۲ و ۵)، الیاف باگاس نیشکر در دو سطح ۴ و ۱۰ درصد و کلرید کلسیم به عنوان ماده افزودنی در سه سطح ۵، ۷/۵ و ۱۰ درصد (براساس وزن سیمان) بوده است. سایر عوامل تحقیق شامل ضخامت چندسازه الیاف - سیمان (۱۵ میلی‌متر)، فشار پرس 550 psi ، زمان پرس ۱۲ ساعت و پرس سرد برای تمام تیمارها ثابت در نظر گرفته شد.

روش ساخت نمونه‌ها

در این تحقیق برای ساخت تخته‌های الیاف-سیمان از صفحه‌های آلومینیومی به ابعاد 40×40 سانتیمتر، یک قالب چوبی به ابعاد $35 \times 35 \times 7$ سانتیمتر استفاده گردید. برای تهیه کیک الیاف-سیمان ابتدا کلرید کلسیم و آب باهم مخلوط گردید و بعد الیاف به آنها اضافه شد. در مرحله بعد سیمان به این ترکیب افزوده شده و کاملاً با هم مخلوط و یکنواخت شدند پس از مخلوط شدن کامل مواد و اطمینان از مجتمع نشدن الیاف، مخلوط در داخل قالب

نتایج نشان داد که تأثیر مستقل مقدار الیاف باگاس بر مدول الاستیسیته، مقاومت خمسمی و چسبندگی داخلی تخته های ساخته شده معنی دار بوده و تخته های دارای ۴ درصد الیاف باگاس از سطح بالاتری در ویژگی های فوق برخوردار می باشند. در جدول ۱ میانگین های مدول الاستیسیته، مقاومت خمسمی و چسبندگی داخلی حاصل برای تخته های ساخته شده با دو سطح الیاف باگاس ۴ و ۱۰ درصد مشاهده می شود.

تجزیه واریانس مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت بدین ترتیب با استفاده از این روش آماری تأثیر مستقل و متقابل هر یک از عوامل متغیر بر خواص مورد مطالعه در سطح اعتماد ۹۹ و ۹۵ درصد مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

نتایج

تأثیر مستقل و متقابل متغیرهای ساخت بر ویژگی های فیزیکی و مکانیکی تخته های ساخته شده از الیاف باگاس و سیمان اندازه گیری و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

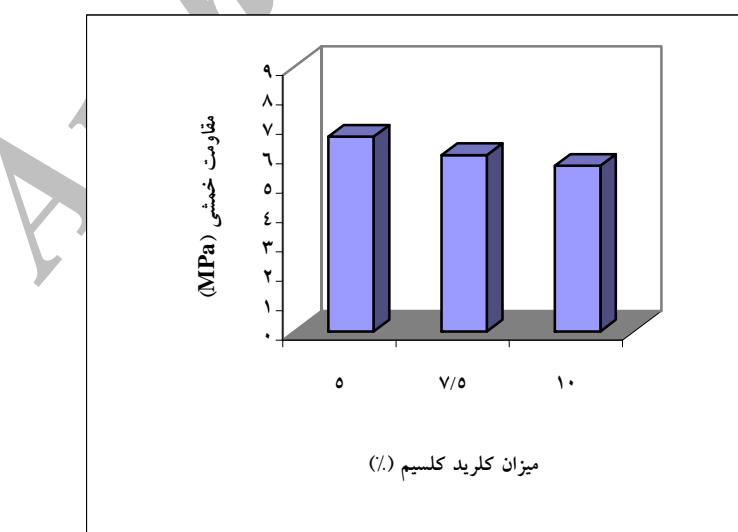
جدول ۱- تأثیر مقدار مصرف الیاف باگاس بر مدول الاستیسیته، مقاومت خمسمی و چسبندگی داخلی

تخته های ساخته شده

سطح الیاف (%)	MOE (Mpa)	MOR (Mpa)	IB (Mpa)
۴	۵۱۳۷/۴۴۴	۶/۶۲۳	۰/۴۸۲
۱۰	۳۳۵۹/۵۸۳	۵/۶۳۲	۰/۳۰۲

مشاهده می گردد بالاترین مقدار مقاومت خمسمی تخته ها با ۶/۷۴ مگاپاسکال در سطح ۵ درصد مصرف کلرید کلسیم، و حداقل مقدار مقاومت خمسمی تخته ها با ۵/۷۰ مگاپاسکال در سطح ۱۰ درصد مصرف کلرید کلسیم بدست آمده است.

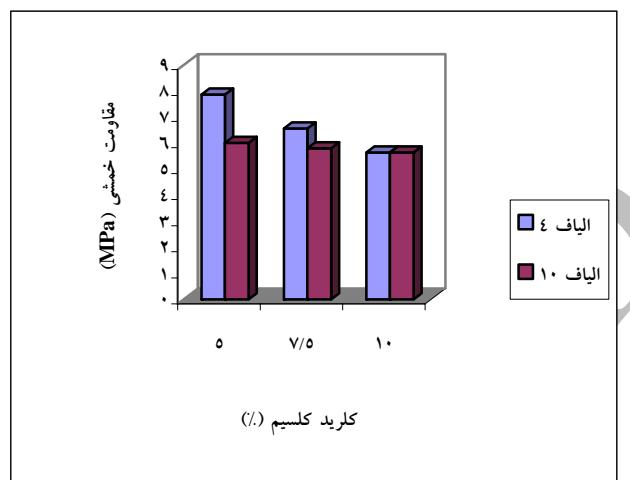
نتایج همچنین نشان داد که تأثیر مستقل مصرف کلرید کلسیم بر مقاومت خمسمی تخته ها معنی دار بوده و با افزایش مصرف این ماده، مقدار مقاومت خمسمی تخته های ساخته شده کاهش می یابد. به طوری که در شکل ۱

شکل ۱- تأثیر مستقل مقدار مصرف کلرید کلسیم بر مقاومت خمسمی

صرف ۵ درصد کلریدکلسیم و ۴ درصد الیاف باگاس حاصل شده است (شکل ۲).

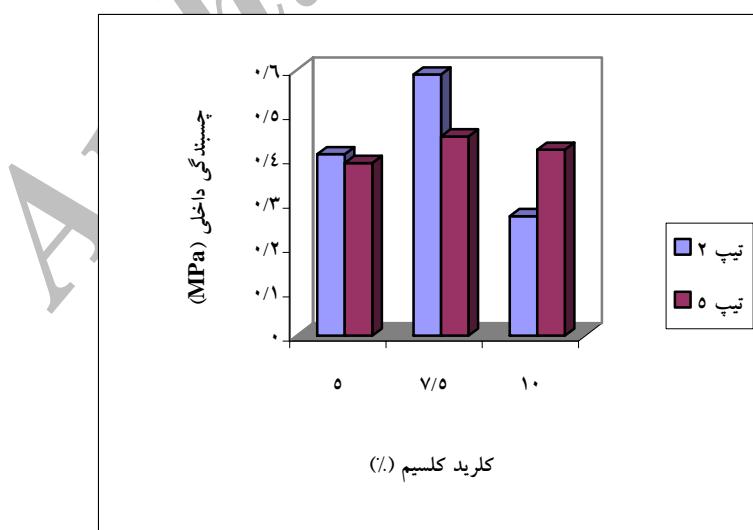
تأثیر متقابل مقدار صرف کلریدکلسیم و الیاف باگاس بر مقاومت خمسمی تخته های ساخته شده نیز معنی دار بوده و بالاترین مقاومت خمسمی تخته های ساخته شده در شرایط

شکل ۲- تأثیر متقابل میزان صرف الیاف و کلریدکلسیم بر مقاومت خمسمی

تخته های ساخته شده با سیمان تیپ ۲ و صرف ۷/۵ درصد کلریدکلسیم بوده است که در شکل ۳ قابل مشاهده است.

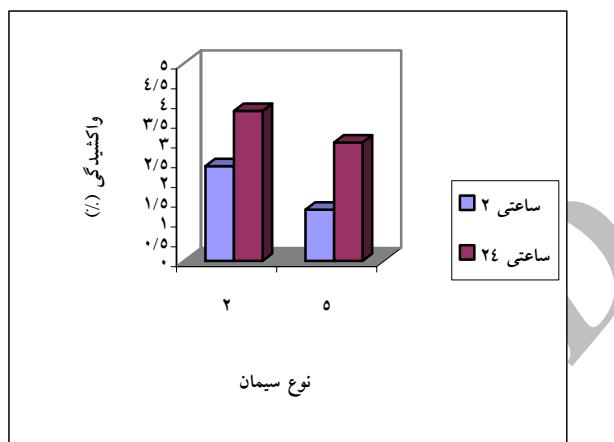
تأثیر متقابل نوع سیمان مورد صرف و کلریدکلسیم بر مقادیر چسبندگی داخلی تخته ها نیز معنی دار بوده است به طوری که بالاترین مقدار چسبندگی داخلی مربوط به

شکل ۳- تأثیر متقابل نوع سیمان مقدار صرف کلریدکلسیم بر چسبندگی داخلی

کمترین مقدار واکشیدگی تخته‌ها در شرایط استفاده از سیمان پرتلند تیپ ۵ بدست آمده است (شکل ۴).

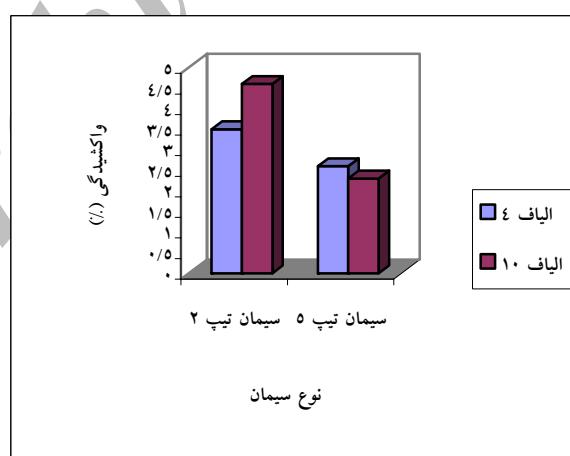
نتایج حاصل از اندازه‌گیری واکشیدگی ضخامت ۲ و ۲۴ ساعت تخته‌های ساخته شده نشان داد که تأثیر نوع سیمان مورد مصرف بر این ویژگی معنی‌دار بوده است و

شکل ۴- تأثیر مستقل نوع سیمان بر واکشیدگی ضخامت ۲ و ۲۴ ساعته

واکشیدگی ضخامت در تخته‌های ساخته شده از سیمان تیپ ۵ و مصرف ۱۰ درصد الیاف مشاهده گردیده است (شکل ۵).

از طرف دیگر نتایج نشان داد که تأثیر متقابل نوع سیمان و مقدار مصرف الیاف با گاس بر واکشیدگی ضخامت ۲۴ ساعت تخته‌ها معنی‌دار بوده و کمترین

شکل ۵- تأثیر متقابل نوع سیمان و میزان مصرف الیاف بر واکشیدگی ضخامت ۲۴ ساعت

بحث

می‌گردد که دلیل آن را سطح تماس زیاد الیاف و ایجاد شبکه کارآمدتر و همچنین افزایش چسبندگی الیاف با ذرات سیمان ذکر کرده‌اند. نتایج تحقیقات Ganesan و همکارانش نشان داده است که استفاده از الیاف سلولزی به عنوان تقویت کننده شبکه، تا مقدار معینی باعث افزایش مقاومت‌ها می‌گردد ولی با افزایش مقدار بیشتر الیاف، مقاومت‌ها با افت رو برو شده است که نشان می‌دهد استفاده از الیاف سلولزی تا حد مشخصی باعث تقویت شبکه الیاف-سیمان و همچنین کاهش شکاف‌های همکشیدگی در هنگام خشک شدن می‌شود اما افزایش بیش از حد الیاف ترک‌ها را افزایش داده و باعث تمرکز تنش و کاهش فرآورده‌های هیدراتاسیون می‌شود (Rappoport و همکاران، ۲۰۰۵). این الیاف بدليل وجود سطح ویژه بالای مکان‌های جذب آب را افزایش و با افزایش مصرف آنها تخلخل تخته‌ها بالارفته و راه برای ورود آب به فضای داخلی زیاد می‌گردد که منجر به واکشیدگی ضخامت و افزایش جذب آب چندسازه می‌شود (Ganesan و همکاران ۲۰۰۷، Semple و همکاران ۲۰۰۷). از طرفی استفاده از کلرید کلسیم به عنوان تسریع کننده گیرایی و خشی کردن عوامل محدود کننده Bilba و همکاران (۲۰۰۳) باعث افزایش سرعت هیدراتاسیون گردیده و این افزایش سرعت، کامل نشدن فرآیند هیدراتاسیون سیمان را در بر دارد که خود باعث تنش، انقباض ملاط و تأثیر منفی بر مقاومت خواهد گذاشت.

خواص چندسازه الیاف باگاس-سیمان (ساخته شده تحت شرایط) در نظر گرفته شده در این تحقیق نشان داد که تخته‌های ساخته شده با الیاف باگاس تهیه شده در دمای بخارزنی ۱۷۰ درجه سانتیگراد، از خصوصیات چسبندگی و اتصال بهتری بین سیمان و باگاس برخوردار هستند و این بیانگر آن است که باگاس تیمار شده در مقایسه با باگاس خام دارای مواد قندی محلول در آب، همی سلولز و لیگنین کمتری است و چون این ترکیبات از عوامل محدود کننده در ایجاد یک اتصال محکم و کار آمد بین سیمان و الیاف به شمار می‌آید، باعث می‌گردد که با کاهش این ترکیبات در باگاس با اعمال تیمار حرارتی تخته‌های ساخته شده از خواص اتصال بهتری برخوردار باشند. در این رابطه تحقیقات انجام شده توسط Bilba و همکاران (۲۰۰۳)، نشان داد که باگاس تحت تیمار حرارتی قرار گرفته به دلیل دارا بودن مواد قندی و همی سلولز کمتر نسبت به باگاس خام، در ایجاد اتصال با سیمان، دمای هیدراتاسیون کمتری را نیاز دارد که نتایج این تحقیق را مورد تأیید قرار می‌دهد.

از سوی دیگر، نتایج این بررسی نشان داد که استفاده از الیاف موجب افزایش خواص مکانیکی چندسازه‌های ساخته شده گردیده است که دلیل آن را می‌توان بوجود آمدن یک شبکه قوی و کار آمد در اثر ایجاد اتصال بین ذرات سیمان و سطح الیاف دانست که موجب بهبود ویژگی‌های خمی چندسازه‌ها گردیده است. نتایج حاصل از تحقیقات Cao و همکاران (۲۰۰۶) و همچنین Ganesan و همکاران (۲۰۰۷) نیز نشان داده است که بکارگرفتن الیاف در تولید چندسازه‌های الیاف-سیمان باعث بهبود خواص مکانیکی به ویژه مقاومت خمی

- CAO, F., SHIBATA, S., AND FUKUMOTO, I., 2006, Fabrication and flexural properties of Bagasse fiber Reinforced Biodegradable composites. *Journal of Macromolecular Science, part B: Physics*, 45: 463-474.
- Govin, A ., Peschard, A ., Guyonnet, R., 2006, Modification of cement hydration at early ages by natural and heated wood. *Cement and Concrete Composites* 28 : 12-20.
- Bezerra, E.M., Joaquim, A.P. , Savastano Jr, H. , John, V.M., Agopyan, V., 2006, The effect of different mineral additions and synthetic fiber contents on properties of cement based composites. *Cement and Concrete Composites* 28: 555-563.
- Ganesan , K., Rajagopal, K. , Thangavel , K., 2007, Evaluation of bagasse ash as supplementary cementitious material. *Cement and Concrete Composites* 29: 515-524.
- sedan, D., pagnoux, C., smith, A., Chotard, T., 2008, Mechanical properties of hemp fibre reinforced cement: Influence of the fibre / matrix interaction. *Journal of the European Ceramic Society* 28: 183-192.

منابع مورد استفاده

- Singh, N.B., Singh, V.D., Rai, S., 2000, Hydration of bagasse ash-blended Portland cement. *Cement and Concrete Research* 30: 1485-1488.
- Hernandez JM, Rodriguez BS ,Middendorf B., 2000, Pozzolanic properties of residues of sugar industries (first part).*Mater de Construction* 2000;50(260):71-8.
- Semple, K. E., Cunningham, R.B., Evans, P.D., 2002, The suitability of five western Australian mallee eucalypt species for wood-cement composites. *Industrial Crops and Products* 16: 89-100.
- Bilba, K., Arsene , M.A., Ouensanga, A., 2003, sugar cane bagasse fiber reinforced cement composites. Part I . Influence of the botanical components of bagasse on the setting of bagasse/cement composite. *Cement and Concrete composites* 25: 91-96.
- Rapoport, J.R., and shah, S.P., 2005, Cast-in-Place Cellulose Fiber- reinforced Cement Paste, Mortar, and Concrete. *ACI Materials Journal*. 102: 299-305.
- Negro , C., Sanchez, L.M., Fuente, H., and Blanco, A., 2005, Effects of flocculants and sizing agents on bending strength of fiber cement composites. *Cement and Concrete Composites* 11: 2104-2105.

Investigation on the properties of cement-bagasse fiber composite as a structural material

Nasiri, H.^{1*}, Varshoee, A.² and Kargarfard, A.³

1*- Corresponding author, M.Sc. of Wood and paper science. Islamic Azad University, Chalous Branch.

Email: hamed_nasiri59@yahoo.com

2-Assit. Prof. of Islamic Azad University Chalous Branch.

3-Research Assit. Prof. of Research Institute of Forests & Rangeland

Received: Nov., 2010

Accepted: Jan., 2011

Abstract

In this study the possibility of bagasse fiber usage in Fiber-Cement Composite (FCC) manufacturing, was investigated. Two load of bagasse fiber (%4, 10), three level of calcium chloride as facilitator (5, 7.5 and 10 percent per dry weight of cement) and two type of Portland cement (type II and V) were considered as variables (12 treatments). There were three replicates for each treatment, thus 36 experimental board were manufactured totally. The physical and mechanical properties of experimental specimens were investigated and results analyzed by SPSS software as fully randomized factorial model. As results indicated, there was no significant different between cement type II and V in physical and mechanical properties. The increased loads of calcium chloride caused a striking reduction in mechanical properties and increased water absorption amounts. The best bending strength, modulus of elasticity, IB and minimum thickness swelling were reported in treatment with 4% fibers, 7.5% calcium chloride and type II cement.

Keyword: Composite, bagasse, fiber, Portland cement, calcium choloride, physical & mechanical properties.